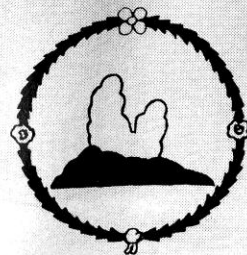

B

RØYKEN HISTORIELAG

BYGDEMAGASINET

NR 26

OKTOBER

1993

ISSN 0802-3824

BYGDEMAGASINET

Organ for Røyken historielag.

Redaksjonskomite: Bjørn Brønner, Jan Lien og Odd Sandlund.

Bygdemagasinet's adresse: Grimsrudveien 118, 3442 Hyggen.

Tlf 31 28 97 73.

Innhold:

Formannen har ordet	3
Tangehagan – det siste opprinnelig bevarte småbruk i Røyken	4
Åros kirke 90 år	5
Ivar Skare hilser Åros og Nærnes kirker	5
Moreneryggen på Verket i Hurum	6
Markvandring på Lingsom 23/5-93	6
Strengere straff for kulturkriminalitet	8
To gamle prospektkort fra Spikkestad	9
Markvandring Åros – Ramton 1/8-93	10
Gallehvepsen og blekket	12
Barlind – sjelden og mishandlet	14
Det skjer på Hærnestangen	16
Slangegrøn	17
Vaksinasjonsattest fra 1815	18
Familiespørsmål	19
«Matjasletta» i Kjekstadmarka	20
«Kokegrop» eller «kultgrop» på Huseby?	21
A.Killingstad: Gamle fotos	23
«Krake» – «hesjekrake»	25
Vikingslandsby på Høvikvollen?	25
Vinnere i premiekonkurranse nr 25	26
Ny premiekonkurranse	27

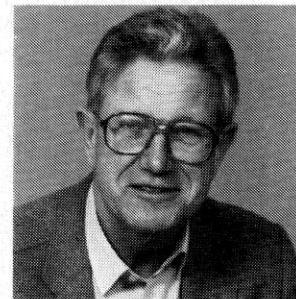
Maleri anno 1891:

Åroselven

Vårt omslagsbilde er fra Åroselven. Det er foto av et maleri hos Hans Gran, eier av eiendommen Underkastet beliggende nedenfor Kastet i Åros.

Maleriet er fra året 1891 og viser bebyggelsen på eiendommen Åroselven ovenfor Kastet på denne tiden. Åroselva kommer ned fra venstre og vi ser Gråøya til høyre.

Den gamle bebyggelsen på Åroselva ble solgt fra gården i 1941. Hans Gran forteller at ett av husene vi ser på bildet fortsatt står. Her bor Per Kirkeane.

Formannen har ordet

Selv om sommeren ikke har vist seg fra sin beste side, håper vi medlemmene har samlet krefter til å engasjere seg i lagets virksomheter kommende høst og vinter. Våre to medlemsmøter i vår samlet så stor interesse at styret har bestemt seg for å satse på nytt i høst. Møtedagene er fastsatt til 23.september og 4.november. Det tradisjonelle julemøtet avvikles 16.desember.

Lokalavisen har i løpet av sommeren engasjert seg sterkt i den såkalte «Hagan»-saken i Nærnes. Meningene om rett eller galt kan være forskjellige. Mye avhenger i såfall av hvilket ståsted man har. Medlemmene skal imidlertid vite at styret har diskutert saken meget inngående. Ut fra lagets formålsparagraf og den reguleringsplan som ble vedtatt i 1985, har det ikke vært tvil i styret om at vi har kjempet for bevaring.

Arbeidet med Hærnestangen har ikke kommet så langt som vi hadde satt som målsetting for 1993. Laftehuset er på det nærmeste ferdig. Bryggerhuset kommer vel ikke på plass før våren 1994. En medvirkende årsak er at vi ikke har fått det økonomiske tilskudd fra kommunen som vi søkte om. Ut fra den økonomiske situasjon i kommunen er dette forståelig.

Målet er imidlertid klart. På Hærnestangen skal kommunen få et bygdetun til glede for bygdas innbyggere.

Samarbeidet med Kulturkontoret og dets medarbeidere er slik som styret kjenner det, meget fruktbringende. Kontoret er kreativt og skaper stor aktivitet med ytterst beskjedne midler.

Cato L. Christoffersen
Cato L. Christoffersen
formann

Tangehagan, det siste opprinnelig bevarte småbruk på Nærnes

I lover for Røyken historielag finner vi å lese:

§1. «Røyken historielag har til formål å verne om kulturminner i Røyken, berge muntlig tradisjon om liv og arbeid i eldre tid, samt øke og spre kunnskap om bygdas fortid.»

Tangehagan er et kulturminne som Fylkeskonservatoren har sagt det er verdt å verne. Alle husene er verneverdige der de danner et naturlig tun. Ikke alle husene er like gamle, men hovedbygning og «bryggerhus» er bygget før 1870.

Det ble utarbeidet en reguleringsplan for hele Nærnestangen i 1985 etter et nært samarbeid med Nærnes vel over en 7-8-årsperiode. Planen landet på Plan- og bygningslovens §25.6 som betyr at det er en verneplan!

Røyken historielag som er høringsinstans til alle nye reguleringsplaner i kommunen, var invitert til befaring på Tangehagan. Det var undertegnede som representerte historielaget.

Jeg ga overfor utbyggerne uttrykk for at det ville være fornuftig å følge den opprinnelige reguleringsplanen fra 1985, da planen hadde store beskrankninger.

Imidlertid har utbyggerne kjørt sitt eget løp, med flere tomter enn forutsatt og riving av fire hus på småbruket Tangehagan. Småbruket er det siste originale igjen på Nærnes. Et av uthusene som mange mener er ingen ting verdt, er grisehuset, bygget rundt siste verdenskrig. Det er også et minne om «villagrisene» fra siste krig. Det er ikke så mange igjen av dem i Røyken.

Hva vi eller andre mener om bevaring eller ikke, er ikke det vesentligste. Fylkeskonservatoren i Buskerud mener «kjerneområdet» på 3,2 mål inklusive husene er verneverdig. Stadig nye utspill fra utbyggerne, Røyken kommune og fylket for å få husene revet, har medført at Historielaget har måttet engasjere seg enormt.

I skrivende stund er saken til mekling før den skal til Kommunestyret i Røyken, og da vil det fattes et vedtak som kan påklages, noe vi eventuelt akter å gjøre. Historielaget har bestemt seg for å følge saken helt til døren. Eller: «Når man først har tatt fanden på ryggen, skal han bæres helt fram!»

Bjørn Brønner

Åros kirke 90 år

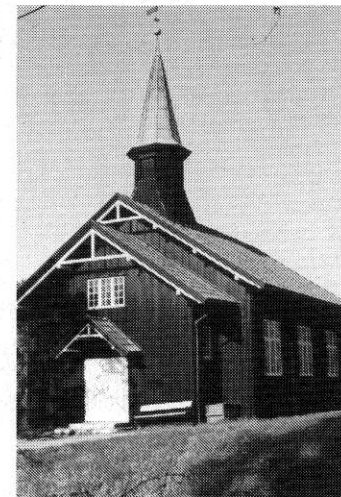
I den kongelige resolusjon av 8.juli 1903 kan vi lese: «...at det på gården Lille Åros i Røken præstegjæld under Asker provsti i Kristiania stift opførte bedehus invies som kapell». Kort tid senere, den 28.juli for 90 år siden, ble Åros kirke innviet. Etter flere års forberedelser hadde befolkningen i Åros og omegn, i 1902, kunnet sette i gang arbeidene med å bygge et bedehus. Tomt var gitt av Fredrik Flater, og grunnmuren ble lagt. Det var under disse arbeidene at man ble enige om at bedehuset skulle tjene som kapell. I 90 år har dette vakre tømmerbygget tjent som kirke for Åros og Båstø.

Bjørn Brønner

Ivar Skare hilser Åros og Nærnes kirker:

Litt omkring kirkejubileene i Nærnes 6.juni og Åros den 27.juni 1993.

«Å, det er vent i Nesland kyrkje når klokkene gjeve dur. Der hev eg gjenge for gamlepresten og der hev eg stae brur. Gud hjelpe no den som er gamal...»

Slik lærte vi fra leseboka i min klasse på Frydenlund skole da jeg gikk der for en liten mannsalder siden, og diktet er av salmebok- og dikterpresten Magnus Brostrup Landstad. Når Nærnes kirke søndag 6.juni feiret sitt 100-årsjubileum med kirkekoncert og nyrestaurert orgel, kirkekaffe m.m. for fullsatt hus, og Åros kirke den 27.juni feiret sitt 90-årsjubileum, kan det sies med full rett de samme ord – nå i vårt århundre, – tross de store forandringer som har skjedd siden den gang sangen ble til i midten av forrige århundre.

For fortsatt er det vakkert og stemningsfullt når kirkeklokkene ringer til Ave ved barnedåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse, og alle de andre høytidsdagene: jul, påske, pinse og 17.mai – samt alle de vanlige messedagene i kirken.

Jeg gratulerer jublantene hjertelig og ønsker fremgang, hell og lykke til beste for alle i de kommende år.

Med hilsen Ivar Skare.

Moreneryggen på Verket i Hurum

Røykens nabo i syd, Hurum, har kan hende en av Norges største isranddannelser, moreneryggen på Verket, men mye tyder på at denne om noen få tiår kan forsvinne. Sår-ene på sydsiden er uhyggelig store, men også på nordsiden mot indre Drammensfjord skjer det mye. Skogen er borte over et meget stort område, og i toppen av ryggen er store sandmasser fjernet.

Drammens Tidende & Buskerud Blad hadde den 30. januar 1982 en helsides reportasje om morenen og hva som skjer, og det sies et sted at: «Det er først i det aller siste at geologer, landskapsarkitekter, naturvernere, historikere, kommune og fylke er blitt klar over den kulturskatt moreneryggen på Verket representerer og at den står i fare for å bli borte for alltid.»

Og avisen stiller dette spørsmål: «Vil økonomiske interesser seire over naturvernernes interesser?» -Ja, utviklingen kan tyde på det.

Hva med det verneverdige anlegg «Svelvik befestning»? Dette var oppført omkring århundreskiftet. Drammen Forsvarsforening ble stiftet i 1889 med det formål å få reist et forsvarsverk i Svelvik. Som festningsanlegg i dag uten betydning, men vel verd å ta vare på. Og – la meg ta med et minne fra guttedagene da soldater var våre helter: Kristian Gjærdal, født omkring 1885, hadde avtjent verneplikten som festningsartillerist på festningen i Svelvik. Når han skulle fortelle om sine opplevelser der, da begynte han alltid historien slik: «Da jeg lå på Ryggen og skaut...» En påstand som vi smågutter fant merkelig.

Men det er lenge siden det siste skudd ble avfyrt fra Svelvik befestning. Da første verdenskrig var omme, var også tiden for festningen ute.

Tilbake til moreneryggens skjebne, – en kan kanskje si det slik, – at når kultur- og naturvern støter mot økonomiske interesser, da blir verneinteressene ofte den tapende part.

Og egentlig burde vel heller ikke Røyken historielag uttale seg i denne saken. Sett fra Røyken er jo «ryggen» bare et vakkert skille mellom indre og ytre Drammensfjord.

Mon hva Hurum historielag har sagt i denne saken?

Odd H. Sandlund

Markvandring på Lingsom

Søndag 23. mai 1993 var det duket for ny markvandring, og denne gang var det de gamle stier på Lingsom som skulle besøkes. Som vanlig var det Bjørn Brønner som hadde planlagt og foresto turen, og han hadde gjort et grundig forarbeide.

Været var det aller beste og ca. 70 deltakere hadde møtt opp. Med et par klemte i den gamle stabbursklokka hilste gårdens eier Erik Kverum oss velkommen, og fra stabburstrappa orienterte Bjørn Brønner om gårdene i nabolaget.

Lingsom er egentlig en ny gård, dannet av de forsvundne Rigesemb (Reksom i dagligtale) og Ammerud. Da tunet ble flyttet til nåværende plass, (hovedbygning fra år 1800, stabbur eldre, kanskje flyttet ned fra Ammerud, og uthus oppført i 1913), oppsto gårdsnavnet Lingsom.

Kafferast på Lingsomskogen.

Reksom-jordene lå på høyre side når gården sees fra Åros-siden. (Reks = høyre om, lings = venstre om ??)

På høyden like ovenfor gården passerte vi den gamle brønnen til gården, og muligens har den også vært vannkilden til Rigesemb. Her ble vi fortalt at det inntil for få år siden fantes rips og stikkelsbærbusker og berberis i nærheten.

Litt høyere opp kom vi forbi tuftene etter plassen «Hetta», i dag bare noen murer, men engang utgjorde den boplass for en husmannsfamilie.

Rester av hulveien var fremdeles synlige enkelte steder, og var engang veien mot Røyken.

Litt lenger inn i skogen vistes tydelige merker etter dyrket mark, og vi var inne på jorder fra gården Ammerud. Skogen her var plantet av Erik Kverums bestefar, også en Erik Kverum. Her på Ammerud sto det hus inntil for ca. 100 år siden, men da var stedet bare en husmannsplass under Lingsom.

Vi kom over Tronerudmyra, og i bekken nedenfor myra kan det ha stått en bekkekvern. Likeså fant vi delerøysa mot gården Hotvedt. Vi kom også inn på den gamle veien til Søndre Ski, og noen fulgte denne nedover så langt at de så «Dalebråte-brua», den gamle betongbrua over Åroselva.

På høyden ovenfor Røykedalen og med utsikt over til Skiskogen ble det kafferast og en hyggelig hvilepause.

På tur tilbake til Lingsom fulgte vi delvis nyanlagt skogsbilvei og et punkt kalt «Hestegrana». Her fortalte Erik Kverum at da hans far anla veien og gravde ut veitraseen, kjentes stank av forråtnelse. Etter tradisjonen skal gårdens hester i gamle dager ha endt sine dager nettopp her. Derav navnet, og vel også den vonde lukten. Hesten, den trofaste sliteren på gården, endte ikke som mat den gang, men ble skutt og gravet ned...

Vel tilbake på Lingsom kunne vi takke for en fin og interessant tur. Gårdens eier kunne bare si seg lei for det noe uryddige skogsområdet vi hadde vært gjennom. Lønnsomheten i dagens drift gjør at oppryddingen blir forsømt, avfallet i skogen blir bare liggende. Men turgåeren har vel ikke vondt av å se de problemer skogeieren sliter med i dag.

Odd H. Sandlund

Strengere straff for kulturkriminalitet

I løpet av de 25 år undertegnede har bodd i Røyken kommune, har jeg med tristhet registrert at en rekke av bygdas kulturminner har blitt borte, bit for bit. For hver bit som forsvinner blir vi fattigere. Jeg tenker da på biter av oldtidsveiene, de kunstige isdammene, kalkovn, gravhauger fra førkristen tid og verneverdige hus som er revet/rasert.

Det er umulig å stoppe utviklingen, men det må da kunne være mulig å innpasse det vi har igjen av kulturminner i Røyken i fremtidige utbyggingsplaner? Vår generasjon er så effektiv at den kan utslette alle tidligere generasjoners kulturspor. Hvis dette fortsetter i Røyken, blir bygda uten identitet! Det som er verneverdig i bygda er registrert, og denne informasjonen skal forefinnes hos etater og andre vesener innen kommunen. Dessuten ble alle grunneiere med fredede fornminner tilskrevet – rekommandert – i 1970-åra.

Allikevel opplever man i dag at vannledningen til Frogn raserer oldtidsveiene og går rett inn i et gravfelt (opprinnelig fire hauger) på Askestad. Vannledningstraseen fortsetter sørover i uhyggelig nærhet av oldtidsveien mot Åros. Hva gravearbeidene har ødelagt av fortidsminner på sin ferd mot vestfjorden, kan bare baseres på antakelser.

Røyken elverk setter opp fire stolper i gravfeltet på Nord-Bø gård. Dette til tross for at feltet er avmerket som fornminne på det siste økonomiske kartverket som Røyken kommune disponerer. Barduner er forankret i en av gravhaugene. Også til tross for at grunneier ga beskjed om at området er fredet. Når skal denne vandalismen ta slutt ?!

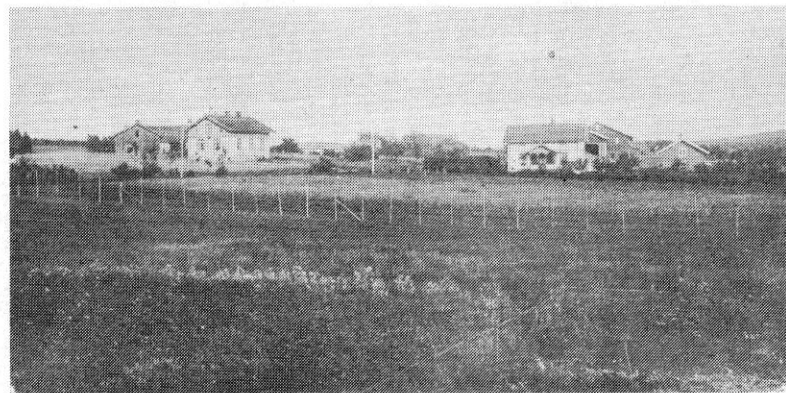
Strafferammen for å ødelegge gravhauger og boplasser kan bli utvidet til fire års fengsel, mot seks måneder tidligere. Miljøverndepartementet har arbeidet med et lovforslag hvor ødeleggelse av kulturminner stemples som alvorlig miljøkriminalitet.

Når en bonde pløyer opp ny jord og finner noe som kan være en gammel gravplass, har han plikt til å foreta undersøkelser. Reaksjonene overfor ødeleggelse av kulturminner har vært altfor milde. I lovutkastet påpekes det også at straffereaksjonene i dag ofte virker tilfeldige. Dette bidrar til å svekke respekten for de verdier kulturminnene representerer. Det henvises her til ødeleggelse av gravhauger og boplasser i forbindelse med nydyrking og andre utbyggingstiltak. Dette kan resultere i den holdning at lovbrudd lønner seg. Det er å håpe at rettsapparatet vil følge opp med strengere reaksjoner.

Departementet ønsker også å utvide anledningen til fredning. Loven er nå vedtatt, og områder som er knyttet til historiske hendelser, tro eller tradisjon vil kunne fredes i fremtiden. Det tradisjonsrike begrepet «fornminne» foreslås opphevet og erstattet med «kulturminne». Lovforslaget ble fremmet for Stortinget på forsommeren og gikk igjennom. Loven gir et håp om at vi ikke skal bli fullstendig historieløse !

Bjørn Brønner, Stokker 16/8-93

Gamle postkort fra Spikkestad

«Parti fra Spikkestad» står det på det ene kortet, og dette har Bygdemagasinet fått fra gårdbruker Alf Follestad, Hotvedt gård i Røyken.

Gården til venstre i bildet er Øvre Oddevald, eier Hans Rype. Hovedbygningen er vesentlig forandret, og uthuset er revet og nytt oppført.

Oddevald het også den annen gård, og eides av Sven Oddevald. Bygningene ble revet for noen år siden, og A/S Elopaks lagerhus står på tomten i dag.

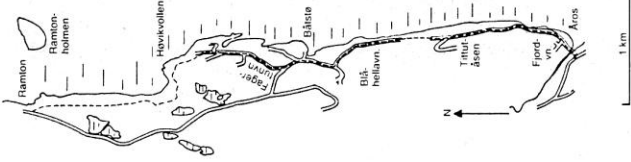

«Spikkestad Skole og Bedehus» står det på det andre kortet. Skolebygningen er uforandret i dag, men bedehuset «Vårsol» har et annet utseende nå. Dette kortet fikk jeg for mange år siden av lensmann O.H.Yli.

Begge kort er produsert av fotograf E.Jakobsen, Drammen, og antas stamme fra før 1920.

Odd H. Sandlund

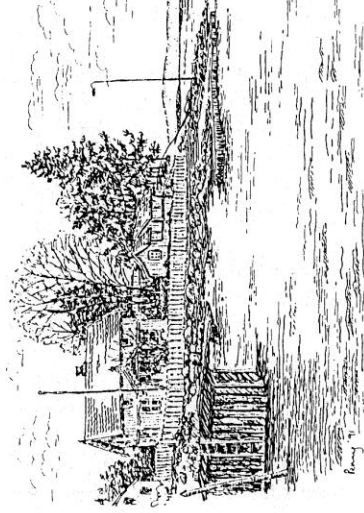
1. Åros – Båttstø – Ramton

*En strandtur på ca. 5 km.
Kart: Oslo Vestmark med Kjek-
stadmarka og Hurum, eller et
veikart, Røyken kommune.
Utgangspunkt: Åros sentrum med
bussholthelse.*

Turen starter i Åros sentrum hvor det er busstopp og parkeringsmuligheter. Åros er det sydligste tettsted ved Oslofjorden i Røyken kommune nær kommunedelet til Hurum, og har omkring 1000 innbyggere, skole, kirke og en rekke forretnings- og kontorer. Stedet vokste fram på grunn av behovet for folk til skipsverftet i 1860-70-årene, og fra 1898 Røien Klædesfabrik hvis bygning man fremdeles finner 1 km opp langs elva.

Vi tar av fra hovedveien (Hurumveien) i sentrum og følger Fjordveien et kort stykke sørøstover til der hvor Åroselva munner ut i fjorden. I stedet for å krysse elva går vi et par hundre meter sørøstover til badeplassen Verven. Dette er den lokale badeplass for stedet i kommunal regi. Navnet Verven stammer fra den gang det var et skipsverft her nede. På siste halvdel av 1800-tallet gikk et stort antall stotte selskaper, i alt vesentlig barker og skonerter, av stabelen ved Åroselvens båtbyggeri.

BÅTSTØ

er havna, en idyll man bor ta en nærmere titt på. Moloen som skjærer mot Oslofjordens bølger er utført i rød granitt. Dette er et stein-slag som ikke finnes naturlig på stedet, for her er det en finkornet gammel grunnfjellsbergart. Men så har da også steinblokkene sin spesielle historie. I krigsårene 1940-45 ble det bestilt og hugget en mengde granitblokker til den tyske krigsmakt. Steinen skulle brukes til for noe monument, ble granitblokkene liggende i bruddet på Spikkestad hvor de var tatt ut. Etter krigen kjøpte Båttstøfolket steinen og fraktet den til Båttstø hvor den nå gir stedet en lun havn. Steinblokkene har tydelige kilehullsmerker som viser hvorledes de ble delt opp.

Fra Båttstø sentrum fortsetter vi Båttstøveien nordover og videre Fagertunveien forbi det tidligere Fagertun aldershjem. Opprinnelig ble huset bygget som sommerpensjonat, men idag har forskjellige organisasjoner i bygda tilhold på stedet.

Markvandring Åros – Ramton

Søndag 1. august i år opprant med et fantastisk fint vær med sol fra skyfri himmel. Ca. 90 personer møtte opp i Åros for å bli med på turen med undertegnede som turleder. Mange uttrykte seg positivt om tiltaket, og ville vite når neste markvandring skulle finne sted. Les selv hva boken «40 trivelige turer i Røyken og Hurum» sier om turen:

Gråøya er navnet på øya rett over sundet i øst. Gammelt navn på øya er Groe Ø. Åroselva het førøvig Groe Elv. Groe betyr flom-/vokse. En annen forklaring kan bygge på klare fargeforskjeller i landskapet. Gråøya har gråfarget gneis og Killingholmen og Torvøya sønnenfor har drammingsgranittens rødfarge. Tidligere var det et rikt perlefiske i elva, særlig på begynnelsen av 1700-tallet, og selvsagt laksefiske. Perlefiske er nå en saga blott, men fortsatt fiskes det betydelige mengder laks. Åroselva er en av få lakseelver i indre Oslofjord hvor elvebreddene ikke er nedbygde.

Vi vender tilbake til brua som krysser elva og fortsetter Fjordveien videre nordover. Tar man en avstikker til venstre opp Store Åros vei opp til gården med samme navn, finner man et fredet steinhus fra 1600-tallet med senere påbygg (ca. 1930) 2. etasje i tre. Bygningen har vært atskillig større, men store deler ble revet i 1837, fordi det var i svært dårlig stand. På høyre side mot fjorden passerer vi en stor hvit trebygning. Kvikne, opprinnelig blindshjem, senere aldershjem og asylmottak. Vi ser også den tidligere dampskipsbygga. Åros hadde forøvrig to dampskipsanløpssteder i gamle dager, Åros Østre og Åros Vestre. Ved århundreskiftet hadde man i sommertiden to dampskipsanløp til hovedstaden om formiddagen og to tilbake om ettermiddagen.

Vi fortsetter Fjordveien videre nordover og videre veien Tititås. Et kort stykke er det ingen bilvei, men det er en meget god gangvei gjennom en liten tettbebyggelse i strandkanten. Blåhella er navnet på den lille idyllen. Også på dette stedet ble det bygget seilskuter, spesielt jakter en gang i tiden. Så sent som for et par tiår siden bodde det fortsatt en jakteskipper på stedet. Når man har av hjemme i helgene lå jakta, en 100-tonns frakteskute, fordyd rett utenfor.

Fra Blåhella følger vi Blåhella veien videre nordover til det sjarmefullt tettstedet Båttstø. Inne i tettbebyggelsen går Blåhella veien over i Hovikveien. Vi følger denne et par hundre meter nordover. Der er det både forretnings-, postkontor, badeplass og havn. Fra hjørnet av postkontoret fører en gangvei ned til badeplassen. Litt lenger framme

Ved Demmekilveien anbefaler vi en liten avstikker ut på den smale odden med fin utsikt til Sundhyholmene og Hovikskjæra.

Vel tilbake i Fagertunveien fortsetter vi denne nordover til den går over i en meget god gangvei som fører gjennom et hytteområde fram til en av bygdas mest populære badeplasser og friluftsområder, Hovikvollen. Her er det et yrende badeliv på gode sommerdager. I gamle dager var stedet utskipningshavn for is. Dette var en virksomhet som pågikk helt til omkring 1960. Området har også vært en populær festplass.

Fra Hovikvollen fører en skogsti forbi en nyoppført enebolig, over en liten ås frem til campingplassen Ramton. På toppen av åsen er det en glimrende utsiktsplass om en bare tar en liten avstikker fra stien.

Ramton var tidligere et gårdsbruk, men nå er arealene i sin helhet oppkjøpt av campingfolk i sommerferien. Også på Ramton var det stor isdrift fra 1850-årene og utover. Denne virksomheten pågikk helt til vinteren 1958-59. Isen ble de siste årene solgt til Sverige hvor den ble brukt til ising av fersk fisk.

Turen avsluttes på Ramton hvor det også er busstopp ved hovedveien (Sundhyveien).

(Ole Somju)

Les også hva en begeistret deltager skrev til redaksjonen etter turen:

«Åros 25.august 1993.

På historisk grunn langs Oslofjorden under Røyken historielag og Bjørn Brønners ledelse søndag 1.august fra Åros sentrum til Ramton Camping i Nærnes.

I strålende vær, med en opplagt veiviser og med nærmere 100 manns følge dro en entusiastisk og vitebegjærlig forsamling langs delvis gjengrodd stier og på asfalterte veier langs fjorden i et nærmest forhåndsbestilt finvær denne sommerdagen.

Det ble stans på strategiske steder langs løypa: Verven og Buskjæret i Åros, ved Høvik landhandleri, Lasteberget, det tidligere Fagertun pleiehjem og ved Høvikvollen i Båstø som på denne solskinnsdagen hadde mange badegjester. Og på alle disse steder orienterte Bjørn Brønner, delvis assistert av Bernt B. Svendsen – og det var mange spørsmål fra publikum. Fortsatt er det mange ubesvarte spørsmål og jeg ser frem til flere turer med historielaget.

Hjertelig takk for en koselig og lærerik tur.
Hilsen fra Ivar Skare.»

Og her må en bare føye til:

Ivar Skare ble med på turen ved hjelp av sin batteridrevne invalidevogn. OHS

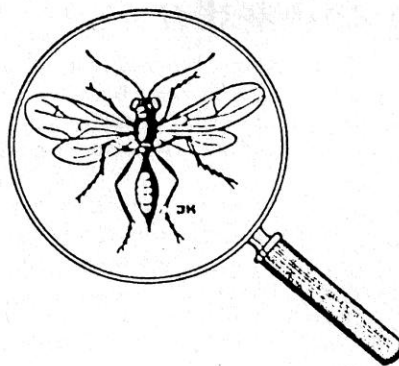
Gallhvepsen og blekket

Undertegnede abonnerer på et dansk tidsskrift om arkeologi som heter Skalk. Bladet inneholder mange artige og pussige historier. En av dem vil jeg gjerne dele med dere i noe forkortet form, da den har sitt utspring i Danmark. Allikevel har blekk spilt en like vesentlig rolle i Norge som i Danmark, og kanskje er det dansk blekk som har vært benyttet her hjemme på berget i dansketiden(e).

«Til blæk at gøre tag fem lod af de små knortede galæbler», anbefaler legen og botanikeren Simon Paulli i sin danske urtebok fra 1648. Og han fortsetter: «Stød dem groft, vitrol tre lod, salt et halvt kvint, arabisk gummi to lod; kom det hele udi en glaseret potte og kom derpå god hvidvin, som er hed, to pund, bind vel over potten, sæt den hen udi fjorten dager på det sted, hvor solen vel skinner». Paulli tilføyer, at hvis man finner blandingen for dyr, kan det klare seg med rent regnvann i stedet for vinen, og man kan bruke denne til noe bedre.

Blekk kan fremstilles på så mange måter – og det har det blitt, så lenge det har eksistert pergament og papir. Men ikke alt blekk er like godt; det meste har en tilbøyelighet til å blekes eller kanskje forsvinne helt, og det er jo mindre heldig når det dreier seg om viktige dokumenter.

Her har Paullis oppskrift sitt meget store fortrinn. De små kulerunde «gallepler» som gallhvepsen avsetter på f.eks. eikeblader (se foto neste side) til beste for sin formering, inneholder garvesyre i store mengder, og denne i forbindelse med jernvitrol oksyderes i papiret til et mørkt og meget bestandig stoff. Jerngallusblekket, som det kalles, synes å ha dukket opp i senromersk tid, og har kommet for å bli. Resepten har vært brukt helt til nåtiden i variert form. Garvesyren kan for eksempel i våre dager fremskaffes uten gallhvepsens hjelp.

Gallepler på eikeblad.

Leonora Christina har i Jammersminde fortalt hvordan hun under sitt fengselsoppholds første strenge tid skaffet seg skrivematerialer: pinner av hønsefjer og blekk laget «af lyserøg, strøget av sølvskeen og med øl præpareret». Slik kunne det gjøres, og slik har mange sikkert gjort det, for metoden var billig og absolutt brukelig når det man skrev ikke var til evig oppbevaring. Dreide det seg om viktige saker, måtte blekket kjøpes, men her var man prisgitt selgeren; mye av det blekk som var i handelen var av tvilsom kvalitet.

Spesielt for myndighetene var det et problem, og i 1889 ga man opp å leve med det: Det utstedtes en bekjentgjørelse om blekksorter «som anvendes i statstjenesten til alle slags aktstykker». De viktigste dokumenter måtte heretter kun skrives med blekk av klasse 1, det vil si «jerngallusblæk, som pr pot (liter) indeholder mindst 4 gram jern og 30 gram galæbler tilvirket garve- eller gallussyre». Fabrikanten kunne få sitt produkt testet på «Statens tekniske Bureau for Papir- og Blækundersøgelse», samt tillatelse til å påføre dets klasse på etiketten, men helt billig var det ikke. Ti kroner var mange penger dengang, og autorisasjonen gjaldt for kun tre år.

Den gamle blekkforordning må ha gått i glemmeboken, for da kulepennen etter andre verdenskrig holdt sitt inntog, møtte den ingen motstand på de statlige kontorene. Ved den danske regjeringens underskrivning av den reviderte grunnlov av 1953 opplevde man at flere ministre benyttet nymotens skrivedasker – noe de ikke skulle ha gjort; kulepennblekket er nemlig ikke – eller var i hvert fall ikke dengang – holdbart på samme måte som jerngallusblekk. Resultatet var at de blekeste underskriftene et tiår senere måtte skrives om (strokes opp), dengang med fyllepenn og fullgodt blekk. Noen av de resterende underskriftene står dog temmelig svakt.

Tenk om noen av våre gamle store verker som f.eks. biskop Eysteins «Røde bok» fra slutten av 1300-tallet hadde vært skrevet med blekk av dårlig kvalitet! Vi har mye å takke gallhvepsen for.

Bjørn Brønner

Barlind – sjelden og mishandlet

Barlind er det mest sjeldne av de fire viltvoksende bartrærne i Røyken; de andre er gran, furu og einer. Samtidig er barlind mange steder også det mest mishandlede av alle trær, og i enkelte kommuner her i landet – på strekningen svenskegrensen – Molde og i innlandet opp til Mjøstraktene, hvor barlind finnes – er uskadde trær et sjelden syn.

I gamle dager var barlind ettertraktet bl.a. som materiale til buer; i våre dager er det grener til pyntegrønt som truer dette treslaget. Det er særlig i dagene før jul at barlind har blitt torvført, noe som også forekom i Røyken i gamle dager, men som nå heldigvis ser ut til å være slutt. Høstingen av barlind skjedde med så stor brutalitet at trærne etterpå måtte kalles mishandlet. Skadde trær står igjen, kanskje for generasjoner, for barlind kan bli svært gammel. Hvor gammel i Norge vet vi ikke, men på De britiske øyer kjennes enkelte trær som er minst 2000 år gamle.

Naturvernforbundet har gjennom sin kampanje for endel år siden, «Vern våre vekster», via fylkes- og lokallag tatt opp spørsmålet om registrering og fredning av dette sjeldne bartreet. Også opplysninger fra enkeltpersoner er velkomne - man spør etter trærnes voksesteder, beskrivelse av forekomstene, eventuell folketrom om treet på stedet, eventuell økonomisk utnyttelse i dag, grunneiers syn på fredning av forekomsten, samt almenhetens syn på det samme. (Opplysninger fra Bygdemagasinet lesere kan sendes Norges Naturvernforbund.)

Forskjellige former

Barlind kan være tre- eller buskformet, og de største eksemplarene her i landet er omkring 15 meter høye og med en stammediameter på minst en meter. Dette kysttreet forekommer mest tallrikt mellom Oslofjorden og Hordaland.

Nålene er mørkegrønne, flate og myke, og minner ikke så lite om nålene til det innførte bartreet edelgran. Barken er brun og oppfliset ytterst, og veden er hard, tung og seig. Barlind er tvebo, dvs. at et tre enten har bare hannblomster eller utelukkende hunblomster. Blomstringen foregår om våren, helst i mai, men kan enkelte steder inntruffe allerede i slutten av april. De gule hannblomstene sitter i tette klaser, de grønne hunblomstene enkeltvis.

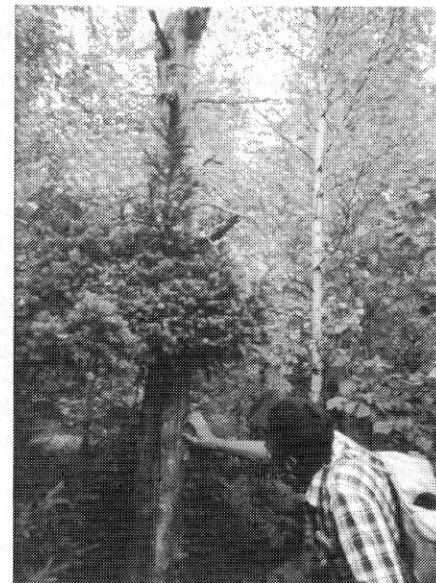
Vakre frukter

Hos barlind er de umodne fruktene grønne, men ved frømodningen om høsten er fruktkappen blitt skinnende rød og saftig. Det vakre frøet ser da ut som et stort, fristende bær, og er yndet føde for fugler. Frøet går uskadd gjennom fuglens tarmkanal, og våre vingede venner bidrar på den måten effektivt til spredning av dette tre.

Giftig

Barlind inneholder et giftstoff, taxin, i alle deler av treet. Ikke desto mindre har barlind vært samlet inn og brukt som vinterfor. I naturen tar rådyr og elg ikke skade av å beite barlind, og gjør det ganske intenst om vinteren, bl.a. i Hurum. Kyr tar liten eller ingen skade av det, mens det skal være direkte farlig for hester og griser. Hos oss

er det registrert ett dødsfall pga. spising av barlindfrukter (som da må ha vært tygget). Det dreide seg om en fem år gammel pike som døde i Risør i 1881. Det heter i kilden av hun sannsynligvis døde av barlindforgiftning.

Terje Martinsen studerer en mishandlet barlind ved Sætervann

Skyggeelskende og formrik

Barlind er et utpreget skyggeelskende tre, og vokser gjerne inne i tett blandingsskog av gran og løvtrær. Som nevnt kan det ha forskjellig form, og planteskolene har frembrakt mange slags former av den for salg. Barlind plantes pga. sin formrikdom ofte som et eksklusivt tre i haveanlegg og parker.

Bruk av veden

Bruken har vært mangfoldig, og allerede Den eldre Edda omtaler barlind som materiale til buer. Både i skaldediktning og norrøn mytologi spiller barlind forøvrig stor rolle. Bruken av barlind til buer har forøvrig holdt seg opp mot vår tid idet folk skjøt vågehval på Bergenskanten med barlindbue, særlig på Sotra, fram til ca. 1900. Andre anvendelsesområder har vært gjerdestolper og hesjestaur, uskodde sledemeier, redskap for å glatte skosålekanter med – og fra Andebu ble barlindved brukt til roppinner. I nyere tid er det nok bruken av barlindbar som har vært den største trusel mot vårt sjeldneste bartre.

I de senere år har mange barlindtrær fått stå i fred i Røyken, og grunneiere har latt barlinden stå igjen på hogstfeltene. Dette er gledelig, slik at vi også i fremtiden kan ha en stamme igjen av dette sjeldne treet i Røyken. Det ville også være bra dersom røykenbøringene lar barlinden stå i fred.

Bjørn Brønner

Det skjer på Hærnestangen

Bygdemagasinet har avlagt Hærnestangen et besøk for å fortelle litt om det som skjer der. Hærnestangen – denne fine eiendommen som Røyken kommune kjøpte for en del år siden, og som utgjør et av kommunens friarealer.

Været i sommer har nok ikke vært det beste for badegjester, og stranden heller lite besøkt i den anledning. Men historielagets folk har til stadighet vært i virksomhet. En gruppe «lafte-nekkere» som forsøker seg i eldre byggeskikk har vært ivrig opptatt med monteringen av den tømmerbygningen som var øvelsesobjektet i det laftekurset som historielaget satte i gang for et par år siden.

Noen av medlemmene i historielaget fant å ville prøve seg i lafte-teknikk, og et lite hus ble resultatet. Under ledelse av byggmester Henrik Winge fra Flesberg kom kurset i gang, og navnene på deltagerne synes en bør nevnes: Jo da, det var Terje Martinsen, Olaf Skryseth, Sverre Hella, Harald Melvold, Jan Ove Bjørk, Bjørn Brønner, Kristoffer Gjellum, Bjørn-Eric Hansen, Tom Mjelde, Gunnar Fjell, Bjørn Leitås og med Ole Sundbye som bas for laget.

Per Oskar Wang ga de nødvendige granittpillarer til bygningen og en stor granitt-helle til inngangstrappen, alt hentet ut fra det nedlagte steinbruddet i Wangsfjellet. Takk, Per Oskar.

Kristoffer Gjellum med sag og Olaf Skryseth med øks har formet til bærestokkene. Bjørn-Eric Hansen og Ivar Nerbye er tilskuere.

Kristoffer Gjellum, Jan Ove Bjørk og Ole Sundbye tar en hvil, mens Bjørn-Eric Hansen og Olaf Skryseth slapper av oppe på taket.

Nå er bygningen under tak, og bare mindre arbeider gjenstår. En dyktig gjeng fortjener takk for alt arbeide de har utført. Og en verdifull tilvekst til historielagets samlinger er det blitt.

I samme område på Hærnestangen gjenreises også de to gamle bryggerhus i tømmer som Peter Baarsrud og Kristoffer Gjellum ga til historielaget. «Salsbygningen» på Hærnestangen er også restaurert, et vinterisolert møterom er innredet, det gjenstår oppussing av utstillingslokalet. Historielaget har fått en del gammel gårdsredskap som en mangler rom for.

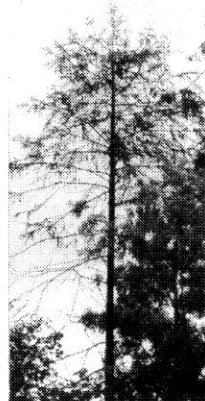
Jo, det skjer på Hærnestangen.

Odd H. Sandlund

Slangegran

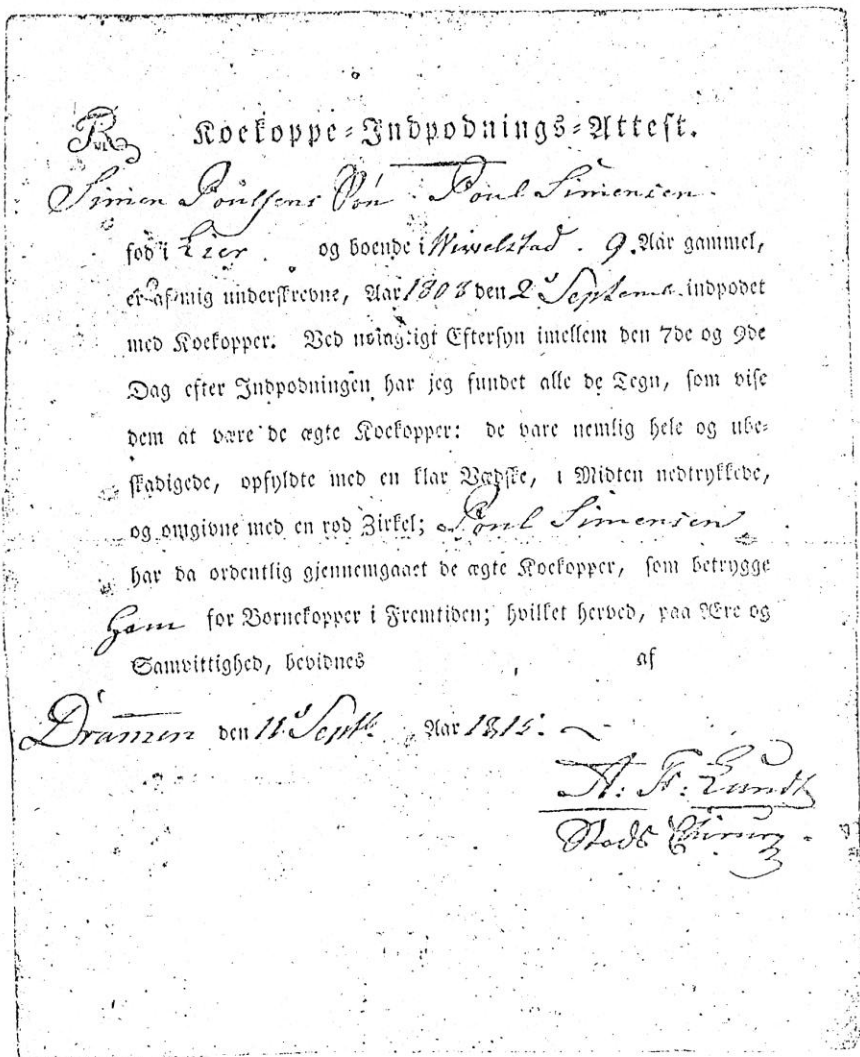
I A. Killingstads bok «Røyken bygd før og nu» (1928) kan en lese dette: Bygdens samlede landareal utgjør 111.540 dekar. Antagelig er 40. – 45.000 da. herav bevokst med alminnelig gran (*Picea ekselsea*), og av dens varianter, hengegran (*Picea viminalis*) og slangegran (*Picea virgata*) fins enkelte trær flere steder i Røyken.

Flere sjeldne granformer fins i Røyken, således slange-granen. I Bryhns skog står et vakkert eksemplar, likeledes i Bårsrudskogen. På Bjørn Brønners eiendom i Røyken står også en slangegran, og her er et foto av granen.

Vaksinasjonsattest fra 1815

Hans Bøe, Røyken, har overlatt historielaget en kopi av en vaksinasjonsattest fra året 1815. Den angår hans tippoldefars 9 år gamle sønn, Poul Simensen.

Meget gammel (1815) Koe-koppe-indpodningsattest fra Bøe-familien.

Spørsmål til «Bygdemagasinet»

Kan noen av magasinets lesere hjelpe meg med følgende problem? På gården Stokker i Røyken bodde for 200 år siden ekteparet Ole Andersen og Johanne Christophersdatter, og jeg ønsker å vite hvor og når de var født og hvor og når de giftet seg.

Opplysninger:

Ifølge pantebok for Lier, Røyken og Hurum kjøpte Ole Andersen Berger 1. sept 1790 gården Stokker i Røyken for 3520 rd. Berger er en gård på Nesodden. Her fikk Ole Andersen og hustru Johanne Christophersdatter sønnen Christopher som ble døpt i Nesodden kirke 10. juli 1785. «Nesodden historie» forteller at Ole Andersen «Kjegstad» kjøpte Berger 1780.

Men han har allikevel neppe noe med Kjegstad i Røyken å gjøre. Det finnes riktig nok en Ole Andersen Kjegstad i Røyken på den tiden. Skiftet etter ham 30/10 – 1/11 1793 viser imidlertid at arvingene var enken Kirsten Bentsdatter og to barn fra et tidligere gifte: Andreas og Maren Kirstine.

Derimot var det 3/5 og 1/11 1799 skifte etter Ole Andersen på Stokker i Røyken. Han etterlot seg enken Johanne Christophersdatter og barna: Hans 22 år, Christopher 14, Anne 25 (gift med Johannes Larsen Frøtvet), Helvig 20, Christine 17 og Syrine 7.

Ifølge kirkebok for Røyken ble Ole Andersen Stokker begravet 14. april 1799, 49 år gammel. Johanne Christophersdatter Stokker døde 16. april 1831, 78 år gammel (begravet Røyken kirke 24. april).

Ludvig Dundas

Rådyrveien 40 4622 Kristiansand S.

Verden rundt med ett kort.

- ✓ 10,5 millioner brukersteder i 176 land
- ✓ Kontantuttak i 220.000 bankkontorer og 120.000 minibanker
- ✓ Alltid inntil 40 dagers rentefri kreditt
- ✓ Du velger selv om du vil dele innbetalingene over noen måneder
- ✓ Knyttes ikke til bankkonto, så du behøver ikke være kunde i Den norske Bank

Arspris
290,-

Ring, eller kom innom for nærmere informasjon og et søknadsskjema!

 Den norske Bank

3440 RØYKEN - 03 28 91 10

«Matjasletta» i Kjekstadmarka

Harald Kjekstad, f. 26/7 1880, d. 4/9 1972, har skrevet en lengre artikkel om navn i Kjekstadmarka. I Historielagets årbok 1983 er denne tatt inn, men her tar en bare med opprinnelsen til navnet «Matjasletta». Herredskogmester Eiler Schiøtz Fleischer, Ole Engebretsen og Harald Kjekstad var på vei tilbake til Kjekstad etter arbeidsdagens slutt, og treffer Mathea Siriløkka som hadde vært på bærtur:

«Nu får du gå hjem nu Mathea før mørket kommer på dig» sa jeg. «Å je skulle nå ha spanne fult før je går da» sa Mathea. «Men si mig å er jeg henne så omtrent da?» «Har du gått dig bort da» sa jeg. «Å ja sånn på det nærmeste» svarte hun, «men je er nå itte så dom som han Olaves da (det var mannen hennes som da var død) for trur du itte det at han tulla sig bort ifjor da han sku pella bær, men så kom han ned til Kjoselva, og trur du itte det at han gikk oppover ælva istelle for å gå nedover, men så var han så heldig at han treffe på krøtre i Kjosmyra, å så ventan på dem til de skulle gå him, å slo følle med dem». Vi satte Mathea på rett vei når hun skulle gå hjem. Neste morgen kl.8 om morgenen ringte det fra Spikkestad og spurte om vi hadde sett no til Mathea og vi fortalte om møtet om kvellen. Så drog Ole og jeg innover for å prøve å finne henne. Men så var Mathea døvhørt, så hun ikke kunne høre vår kæuing. Jeg gikk ned til Kjoselven, og ganske riktig, der gikk sporene til Mathea oppover elven istedetfor nedover, akkurat som han Olaves. Mathea hadde nemlig bare galosjer på sig, man da disse vel var fra Olaves og for store, hadde hun bunnet dem fast med grov hyssing runt vristen, så sporene var kjennspake nok. Vi måtte ned til bygden og få varskuet Lensmannen å få tak i folk til å gå manngar, og vi blev 50-60 mann som skulle ta streknin-gen på østsiden av elven innover til Heggsjø, og tilbake igjenn på vestsiden. Vi var på god vei innover, da det kom bud om at Mathea netop var kommet hjem. Lensmannen, Thoralf Huseby og jeg gik til Siriløkka for å høre om hvor hun hadde været om natten osv. Hun hadde sittet på en murpalt, og vi fant ut at dette måtte være på Liersiden, på en nedlakt luftbane. Nei sulten hadde hun ikke været, hun hadde havt med sig en brødskive i går morges, og den hadde hun havt litt igjenn av, og så hadde hun tytebær da. Nei når det blei litt kalt, tok je forkle over hue å gufsa litt på mig. Nei je somna itte. Vekken skulle je væra redd for? Hun Mathea fortjente å ha et evigvarende minde efter sig, og det blev altså «Matjasletta».

Funn av «kokegrop» eller «kultgrop» på Huseby i Røyken

Hans Graff på funnstedet.

Våren 1993 fant Hans Graff under graving til vannledning på gården Huseby et tydelig «svartjord-lag» i grøften. Funnstedet lå bare ca. 20 m unna gravfeltet på eiendommen og ca. 60 cm under jordoverflaten, og således betydelig under pløyedybde. Bunnen av funnet besto av svartbrent stein, og han mente at han sto overfor en mulig «kokegrop» og varslet Oldsaksamlingen, og folk derfra kom ut for å studere funnet.

Utfallet av denne undersøkelsen har han ikke hørt, men han er selvsagt interessert i resultatet. Var det bare en «kokegrop» han hadde funnet, eller kan det settes i forbindelse med gravhaugene som et kultsted? Også ved graving i tidligere år på Huseby har han kommet over tilfeller av «svartjord», og de arkeologiske myndigheter har vært varslet.

I Norge finnes mer enn 50 Huseby-gårder, og deres historie mener en at går tilbake til tiden omkring år 800, og for den som vil vite mer om gårder under dette navn viser en til Asgaut Steinnes' bok «Husebyar», Grøndahl og Sønn, Oslo 1955.

Odd H. Sandlund

DE ULYKKSALIGE "KOKEGROPENE"

- eller Språkets Tyranni

AV
mag. art.
LIL GUSTAFSSON
Universitets
Oldskriftling

Arkeologene leter etter spor i jord. Det er stadig noe å se, og ofte noe vi ikke forstår. Natur skal skilles fra kultur, hva er naturens verk, og hva er spor som fortidsmenneskene har etterlatt? Og hva betyr så disse menneskelagde spor? Noe er forståelig, mye er ugreit. Bl.a. alle disse gropene, som mange fagfeller fryser av.

Groper har mange navn, noen gir umiddelbart en tolkning, andre betegnelser er mer nøytrale. "Kullgrop" skulle man tro var et nøytralt begrep, "en grop med kull". Men nei. Her på Østlandet betyr kullgrop en grop etter kullproduksjon, av andre kalt kullmulgrop. På Vestlandet og i Midt-Norge er en kullgrop en grop med kull, stor eller liten.

"Kokegrop" er en annen betegnelse på en grop. Det er visstnok en grop med kull og skjorbrent stein. Gropa er altså uten videre tolket. Fordi det er skjorbrent stein i den, må den nødvendigvis ha med matlagning å gjøre. Tror mange. Dermed er disse

gropenes skjebne beseglet. Mat har menneskene laget til alle tider og de fleste steder, så det er en uinteressant opplysning. Henrik Thrane's frustrasjoner lyder som et ekko nesten 20 år etter.

I Sverige kalles disse gropene med kull og skjorbrent stein i tillegg til "kokegrop", av og til "jordugnar" eller "torkugnar", med tilføyde "såkalte".

Kullgroper - dvs. groper med kull - ikke etter kullproduksjon, er behandlet av Oddmunn Farbredd i flere artikler. En undersøkelse på Hovshaugen på gården Hove i Nord-Trøndelag resulterte ikke i et "hov", bare groper med varierende mengde kull og stein. Han tolker gropene som spor etter tradisjonsbundne, rituelle handlinger i hedensk religion. Beveger vi oss utenfor Norden er det kultiske aspektet sterkt til stede i tolkningene, særlig innenfor tysk forskning.

Selv har jeg undersøkt groper med kull og skjorbrent stein i utmarks- og fjellstrøk på Vestlandet og i Midt-

tallrike - hvordan skal vi komme videre. I allfall ikke ved å kalle gropene kokegroper og slå oss til tåls med det. Kanskje kan gruppering av gropene ut fra visse variabler sette oss på spor? F.eks.: størrelse - antall - datering - treslag - kontekst. Bare dateringene er temmelig ens, de holder seg stort sett innenfor eldre jernalder, i seg selv et interessant fenomen. De dramatiske endringene som skjer ved overgangen fra eldre til yngre jernalder gjenspeiles også i disse beskjedne groper - ved at de forsvinner.

Kanskje er konteksten den viktigste nøkkel til å forstå de mange funksjoner slike groper kan ha hatt? Topografi - naturmiljø - andre fornminner, f.eks. groper på gravfelt - på boplasser - sentralt i bosetningsområder - i utmarksstrøk.

Gropene kan ha hatt spesialfunksjon i sammenheng med spesielle samlingsplasser: "markeds plass" (storkjøkken - varmeovner) - "kullplass" (rituelle måltider - badstuer som renselse). I utmarka kan de ha hatt en annen funksjon, eller...

På grunnlag av opprøpsingene ovenfor regner jeg med å få full støtte for følgende vedtak: groper med

Norge, og nylig på Gardermoplatset. Gropene i utmarka er svært ens, og de er alle fra eldre jernalder. Visse forhold tyder på at de kan ha sammenheng med bruk av utmarkskjøller, uten at jeg har tatt stilling til funksjon.

Undersøkelse av utmarksgropene viste følgende: det ble gravet en grop, 0,5-1 m i diameter, opptil 0,5 m dyp, jorda ble lagt rundt som en voll. I gropa brant det et kraftig bål, som ble dekket til med nestevorte stein for veden var brennt opp. Steinene ble ikke fjernet, de er sprukket opp på stedet av varmen. Det var ingen steiner utenfor gropene. Dermed kan vi trekke følgende konklusjoner: steinene er ikke brukt til å varme opp vann og de er ikke brukt i "søydgrop" for å koke kjøtt.

Det tette laget med stein vil gi en lang og jevn varme. Denne varmen kan ha vært brukt til: - varmeovn (f.eks. i telt eller annen bolig) - torking (f.eks. av kjøtt eller fisk) - utvinning av fett/ tran - badstue (vann slått på steinene, telt over) - kanskje et ledd i garvingsprosessen... men de kan selvsagt også ha vært brukt til koking (eks. godt innpakket kjøtt, rotter eller annet lagt på tildekkede steiner med torv som lokk). Tolkingsmulighetene er

kull og skjorbrent stein er ikke nødvendigvis brukt til matlagning, de må derfor ikke kalles kokegroper. De må få et nøytralt navn... og de må tas på alvor...

I floraen av litteratur med ulike tolkningsforslag nevner jeg mer eller mindre tilfeldig: Farbredd, O.: Hove i Åsen - kullstad og bygdesentrum. Spor nr. 2 1986. Trhm.

Gustafsson, L.: Innerdalen gjennom 8000 år. Rapport. Ark.scr. 1987-1. Trhm. Lundin, Kjerstin: Kokgroper i Norrbottens kust og inland. Uppsats för CI Umeå univ. 1989.

Melander, J.: Torkugnar. Studier i norrländsk forntid. Acta Bothniensia accidentalis. Västerbottens museum 1986.

Thrane, H. Hundrevis av energikilder fra yngre bronsealder. Fynske Minder 1974. Teit, J.: The Thompson Indians of British Columbia. Am.Mus.Nat.Hist. Memoirs vol II.Par 4. N.Y.

Religion und Kult in ur- und frühgeschichtlicher Zeit. Berlin 1989 (artikler av F. Horst og S. Heideck-Schacht)

PS.

Kjøtt koka i grop med oppvarmet stein er en lekerbisen for de matglade. Men det er en egen historie.

Tre av A. Killingstad gamle undervisningsglassplater fra århundreskiftet og oppover

Lærer Anders Killingstad, Hyggen skole, forfatteren av Røyken-boka, var også tidligere som fotograf. Røyken historielag har tatt hånd om en rekke glassplater fra hans fotovirksomhet. Disse var av Killingstad beregnet for datidens lysbildeapparat - balloptikon -, men de kan også gi brukbare fotografier. Alle platene kan være 80-90 år gamle.

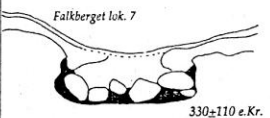
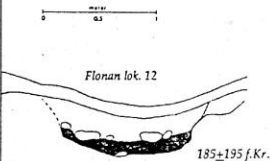
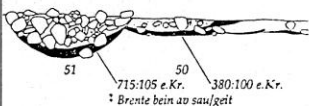
Bjørn Brønner

Her er noen prøver:

1. Hengefoss ved Hallenskog

Groper fra Hove i Åsen, Nord-Trøndelag og fra Innerdalen i Krivike, Tynset, Hedmark.

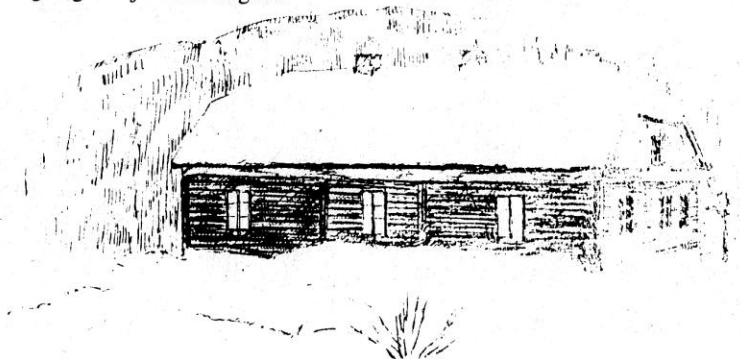

50 cm

2. Kart over Røyken

3. Tegning av Bjørnstad tingsted

Hesjing med rajer og kraker.
Tegning: Bernt Bærem Svendsen

«Krake» – «hesjekrake»

Bygdemagasinet konkurransen i nr. 24 vakte interesse, og det var forbausende hvor mange som kjente «Kraken». Det var en av lagsmedlemmene – tidl. gårdbruker Hermod Skryhset – som foreslo kraken som en gjenstand for konkurransen. Nå har Hermod Skryhset laget og foræret historielaget tre komplette kraker med rajer, slik at laget ved en given anledning kan demonstrere slik hesjeredskap. Gjenstandene er lagret på Hærnestangen i Gjerdal. Stor takk til Hermod Skryhset for gaven og for interessen for historielaget.

Odd H. Sandlund

Vikinglandsby på Høvikvollen

I et større innlegg i Røyken og Hurums Avis den 18. mai 1993 er det gjort rede for tanken omkring en vikinglandsby i Høvikvollen, og i nr. 25 av Bygdemagasinet etterlyste redaksjonen historielagets mening om denne saken. Hittil har ikke Bygdemagasinet hørt et pip, og på R.H.A.s oppslag har det også vært stillhet. Såvidt R.H.A. er søknad om leirens innredning og økonomisk støtte sendt Røyken kommune, men om det hele råder i skrivende stund den store stillhet. Kan dette tydes derhen at Høvikvollen helst vil bevares som det friareal det inntil nå har vært?

Odd H. Sandlund

Premiekonkurransen i nr.25

Følgende har deltatt i konkurransen:

Hans Bøe, Heggedal, «Biblia 1589» København 1589

Sonja Wang, Røyken: «Evangeliske Hierte-Speyl» København 1704

Karen O. Karlén, Røyken: «Den kurrende due i Klippekestén» B.J. Jensen, Christiania 1870

Henning Vik, Slemmestad: «Bibelen», H.Grøndahl, Christiania 1875

Ingebjörg L. Sundbye, Holmsbu: «Ludvig Holbergs Comedier» O. Hulebys Forlag Chra. 1898

Odd H. Sandlund, Hyggen, «Hans Strøms Prædikener over alle Søn- og Fstedagers Evangelier» København 1792

Medlem som ikke ønsker navn gjengitt: «Kongl. Forordninger... Kong Christian den Femte... Trykt udi Sal. Cancellie-Raad Wielands Bogtrykkerie, København». (Boken antas trykt etter 1683.)

Hans Bøe med sin bok trykt i København i 1589 får premien for den eldste bok. Ved loddtrekning blant de øvrige tilfalt premien Ingebjörg L. Sundbye. Bokpremier er oversendt vinnerne.

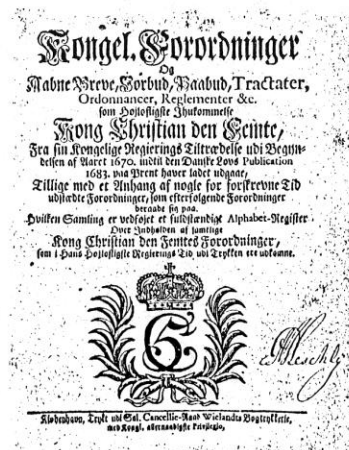
Sonja Wang og hennes
«Hierte-Speyl» fra 1704

Dette er de tre
eldste boktitler
i konkurransen.

Fotostatkopi av «den
ukjentes» bok fra
Christian Vs tid

Hans Bøe og hans bibel fra 1589

Bokåret -93

Premiekonkurranse

Bygdemagasinet premiekonkurranse i nr. 25 var viet bøker. Vi forsøker oss i samme gate også i nr. 26, og spør: Hvilken forfatter – eller forfattere – har skrevet dette:

- Går til sin gjerning de norske menn,
viljeløst, vimrende, vet ei hvorhen, -
skrukker seg hjertene, smyer seg sinnene,
veke, som vaggende vidjer for vindene, -
- Sjel, vær trofast til det siste.
Seirens seir er alt å miste.
Tapets alt din vinning skapte, -
evig eies kun det tapte.
- Og nu, da sjelen stevner mot sin dom
og støvet hviler lik en belgfrukt tom, -
nu kjære venner, taler vi et ord
om denne dødes vandring på vår jord.
- Han var i sin ungdom en vill krabat,
kom tidlig fra far og mor,
og hadde alt døyet mang'en dravat
som yngste jungmann ombord.
- Å leve er – krig med trolle
i hjertes og hjernens hvelv.
Å dikte, det er å holde
dommedag – over seg selv.

I hvilket dikt eller drama finner du svar på spørsmålene 1 til 4, og i spørsmål 5, hvem har uttalt noe slikt om seg selv?

Svar sender du til Bygdemagasinet adr. – se omslagsside 2. Frist: Utgangen av november. Loddtrekning blant de riktige løsninger, premien blir av lokal-historisk art.

Lykke til. O.H.S.